

Немата пациентка

Алекс Мајклидис

АКО И ТИ САКАШ КНИГИ...

ИЗДАВАЧКА КУЌА САКАМ КНИГИ

www.sakamknigi.mk

На светот има толку многу книги, а толку малку време...

Строго избрани одлични наслови за сите кои сакаат книги
со уникатни приказни достоини за нивното време...

Наслов на оригиналот

The silent patient

© Alex Michaelides, 2019

Copyright © за македонското издание

Издавачка куќа Сакам книги, 2019

Издавач Издавачка куќа Сакам Книги

Преведувач Ивана Павловска

Лектор Марија Иванова

Главен уредник Ивана Спасев

Компјутерска обработка Деана Николовска

Дизајн на корица Диме Спасев

Печатење Графостил - Скопје, 2019

Тираж 1000 примероци

Сите права за книгата се задржани. Ниту еден дел од ова издание не смее да биде препечатуван, копиран или објавуван во која било форма или на кој било начин во електронските или печатените медиуми, без согласност од издавачот.

Немата пациентка

Алекс Мајклидис

АКО И ТИ САКАШ КНИГИ...

„Ама зошто таа не зборува?“
- Еврипид, *Алkestида*

ПРОЛОГ

ДНЕВНИКОТ НА АЛИСИЈА БЕРЕНСОН

14^{-та} јули

Не знам зошто го пишувам ова.

Тоа не е вистина. Можеби знам, но едноставно не сакам да си признаам.

Не знам ни како да го наречам - ова што го пишувам. Мислам дека е малку претенциозно да го нарекувам дневник. Не е дека имам којзнае што да кажам. Ана Франк водела дневник, или Семјуел Пепис - не некој како мене. А да го нарекувам „журнал“ некако ми звучи премногу академски. Како да треба да пишувам во него секој ден. А не сакам - ако ми стане како обврска, нема да сакам да пишувам веќе.

Можеби нема да го нарекувам никако. Ќе биде едно безимено нешто во кое повремено пишувам. Така повеќе ми се допаѓа. Откако ќе именуваш нешто престануваш да го гледаш на истиот начин и престануваш да гледаш зошто е важно. Се фокусираш на зборот; а тоа реално е најмалиот дел, само врвот од сантата лед. Мене никогаш не ми било пријатно со зборови - јас секогаш размислувам во слики, се изразувам со слики - па никогаш немаше да започнам со ова, со пишувањето, да не беше Габриел.

Во последно време сум некако депресивна, за неколку работи. Мислев дека добро го кријам тоа,

Немата пациентка

но тој забележал - многу јасно дека забележал, тој забележува сè. Ме праша како ми оди сликањето - па му кажав дека не ми оди. Ми даде една чаша вино и седев на кујнската маса додека тој готвеше.

Сакам да го гледам Габриел како се движи низ кујната. Грациозен готвач е - елегантен, како балетан, организиран. За разлика од мене, јас само правам хаос.

„Разговарај со мене“, ми рече.

„Немам што да ти кажам. Само понекогаш заглавувам внатре во сопствената глава. Имам чувство како да се пробивам низ кал, низ жив песок“.

„Зошто не пробаш да ги запишуваш работите? Да го ставаш на хартија тоа што те мачи. Можеби ќе ти помогне“.

„Да, можеби. Ќе пробам“.

„Не само на збор, драга. Направи го тоа“.

„Ќе го направам“.

Продолжи да ми додева за тоа, но не презедов ништо. И после, неколку дена подоцна, ми ја даде оваа мала тетратка за да пишувам во неа. Има црна кожна корица и дебели бели празни страници внатре. Поминав со рака по првата страница чувствувајќи ја нејзината мазнотија, а потоа наострив еден молив и почнав.

И тој беше во право, се разбира. Веќе ми е подобро - пишувањето на сево ова ми пружа некакво олеснување, како издувен вентил, ова е место каде што можам да се изразам. Претпоставувам дека му доаѓа нешто како терапија.

Габриел не го кажа тоа, но забележав дека е загрижен за мене. А ако сакам да бидам искрена - веројатно овде можам да бидам - вистинската причина што се согласив да го водам овој дневник беше за да го уверам него - да му докажам дека сум добро. Не можам да поднесам да се секира за мене. Не сакам

Алекс Мајклидис

никогаш да му предизвикувам немир или болка или да е несреќен поради мене. Премногу го сакам Габриел. Тој несомнено е љубовта на мојот живот. Го сакам толку многу, толку комплетно, толку неописливо, што таа љубов понекогаш целосно ме совладува. Понекогаш си мислам дека....

Не. Нема да пишувам за тоа. Ова ќе биде весел запис на идеи и слики кои уметнички ме инспирираат. Работи кои имаат креативен ефект на мене. Ќе ги запишувам само позитивните, среќните и нормалните мисли.

Овде не се дозволени луди мисли.

ПРВ ДЕЛ

Оној што има очи за гледање и уши за слушање може да се убеди себеси дека ниту еден смртник не може да сочува тајна. Ако неговите усни се затворени, може да зборува со прстите, предавство испарува од секоја негова пора.

- Сигмунд Фројд, *Воведни предавања во психоанализа*

1

Алисија Беренсон имаше 33 години кога го уби својот сопруг.

Тие беа во брак седум години. Двајцата беа уметници - Алисија беше сликарка, а Габриел многу познат моден фотограф. Тој имаше многу специфичен стил, фотографираше делумно прегладнети, полуголи жени од чудни, неубави агли кои ги прикажуваа нивните слаби тела во лошо светло. По неговата смрт, цената на неговите фотографии астрономски порасна. Да бидам искрен, мене лично неговите дела ми се одбивни и плитки. Го немаат визуелниот квалитет на делата на Алисија. Се разбира дека јас не се разбираам доволно од уметност за да можам да кажам дали Алисија Беренсон ќе го издржи тестот на времето како сликар. Нејзиниот талент секогаш ќе биде во сенка на нејзината озлогласеност, па тешко е да се биде објективен. А може да се каже и дека сум пристрасен. Како и да е, моето мислење е сè што можам да понудам. А според мене, Алисија беше еден вид на гениј. Освен нејзините технички вештини, нејзините слики имаат некоја неверојатна способност да ти го привлечат вниманието - речиси како да те грабнале за врат и те стегаат со челична канџа.

Габриел Беренсон беше убиен пред шест години, на 44 годишна возраст. Беше убиен на 25^{-ти} август - некој можеби се сеќава дека тоа беше невообичаено

Немата пациентка

топло лето, со највисоките температури што некогаш сме ги доживеале. Дента кога умре беше најтоплиот ден во целата година.

Последниот ден од неговиот живот, Габриел станал рано. Возило го зело во 05.15 часот од куќата во северозападниот дел на Лондон каде што живеел заедно со Алисија и бил превезен до Шордич каде што имал фотосесија. Го поминал денот фотографирајќи манекенки за Vogue на некој покрив.

За движењата на Алисија тој ден не се знае многу. Таа имала изложба наскоро и заостанувала со работата. Веројатно го поминала денот сликајќи во нивната стаклена градина во аголот на нивниот двор, која неодамна ја имала пренаменето во студио. На крајот, Габриел заглавил на фотосесијата и го вратиле дома дури во 23.00 часот вечерта.

Пола саат подоцна, нивната сосетка, Барби Хелман, слушнала неколку истрели. Барби се јавила во полиција и веднаш испратиле возило од станицата во Хејверсток Хил во 23.35 часот. Возилото стигнало во куќата на Беренсонови за помалку од три минути.

Влезната врата била отворена. Внатре во куќата била црна темница; не работел ниту еден од прекинувачите за светла. Полицајците поминале низ ходникот и стигнале до дневната соба. Светеле со нивните џебни ламби, осветлувајќи го мрачниот простор. Ја нашле Алисија застаната покрај каминот. Нејзиниот бел фустан се осветлил како дух на зраците светлина од џебните ламби. Алисија како да не била свесна за присуството на полицајците. Таа била неподвижна, вкочанета, смрзната во место како скулптура од мраз, со чуден, преплашен израз на лицето - како да видела некој неопислив терор.

На подот имало пиштол. До него, во сенките, Габриел неподвижно седел, врзан за столче со жица замотана околу зглобовите и глуждовите. Полицајците прво си помислиле дека е жив. Главата му била малку накосена на страна, како да е онесвестен.

Потоа засветеле со ламбите и виделе дека Габриел бил неколкупати застрелан во лицето. Неговите убави црти биле уништени засекогаш, бил останат само поцрнет, кумуросан, крвав хаос. Сидот зад него бил испрсан со парчиња череп, мозок, коса - и крв.

Имало крв насекаде - по сидовите, темни барички на подот, во процепите на дрвениот паркет. Полицајците претпоставиле дека тоа е крвта на Габриел. Но имало премногу крв. Тогаш им светнало нешто на зраците од цебните ламби - нож на подот покрај стапалата на Алисија. Кога засветеле од малку поблиску виделе дека и белиот фустан на Алисија бил испрсан со крв. Еден од полицајците ги фатил нејзините раце и ги поткренал кон светлината. Имало длабоки исеченици преку вените на нејзините зглобови - нови исеченици кои многу крвареле.

Алисија се спротивставила на нивните обиди да ѝ го спасат животот; биле потребни тројца полицајци за да ја задржат мирна. Потоа ја однеле во болницата Ројал Фри, која се наоѓа на само неколку минути од нивната куќа. Таа колабирала и се онесвестила додека ја носеле натаму. Имала изгубено премногу крв, но преживеа.

Следниот ден, лежела на кревет во приватна просторија во болницата. Полицијата ја испрашувала во присуство на нејзиниот адвокат. Алисија молчела за целото време на интервјуто. Усните ѝ биле бледи, повремено се затресувале, но не формирале никакви зборови, не испуштале никакви звуци. Таа не одговарала на нивните прашања. Таа не можела, немала намера, да прозбори. Не прозборела ниту кога ја обвиниле за убиството на Габриел. Не прозборела ниту кога ја апселе, одбивајќи да ја негира или да ја признае својата вина.

Алисија никогаш повторно не прозборе.

Нејзиното истрајно молчење ја претвори нејзината приказна од вообичаена домашна трагедија во нешто многу поголемо: мистерија, енигма која ги

Немата пациентка

полнеше насловните страници во весниците и ѝ го ловеше вниманието на јавноста во следните месеци.

Алисија продолжи да молчи - но даде една изјава. Слика. Ја започнала сликата откако ја отпуштија од болница и ја имаа ставено во домашен притвор пред судењето. Според психијатриската медицинска сестра назначена од страна на судот, Алисија едвај јадела или спиеа - само сликала.

Обично Алисија со недели, дури и месеци, работела на една слика пред да прејде на нова - правејќи бескрајни скици, уредувајќи и преуредувајќи ја композицијата, експериментирајќи со бојата и формата - долга гестација проследена со долготрајно раѓање, секое движење на четката нанесено педантно и прецизно. Но сега, таа драстично го променила својот креативен процес, завршувајќи ја оваа слика само неколку дена по смртта на својот сопруг.

И за повеќето луѓе, тоа беше доволно за да ја осудат - враќањето во студиото толку брзо по смртта на Габриел остави впечаток на огромна нечувствителност. Монструозниот недостиг на каење карактеристичен за ладнокрвните убијци.

Можеби. Но да не забораваме дека Алисија Беренсон иако можеби беше убиец, таа сепак беше и уметник. Тоа е сосема логично - барем за мене - дека треба да ги земе четките и боите во рака и да ги изрази своите комплицирани емоции на платно. Не е ни чудо што, за првпат, можела да слика со таква леснотија; ако може тагата да се нарече лесна.

Сликата беше автопортрет. Таа имаше ставено наслов во долниот лев агол на платното, со светлосини грчки букви.

Еден збор:

АЛКЕСТИДА

2

Алкестида е хероина од еден грчки мит. Од оние најтрагичните љубовни приказни. Алкестида е единствената што доброволно го жртвува сопствениот живот за својот сопруг, Адмет, умирајќи наместо него. Вознемирувачки мит за самопожртвуваност; не беше јасно каква беше поврзаноста на митот со ситуацијата на Алисија. Вистинското значење на алузијата некое време ми стоеше непознато. Додека еден ден, не излезе вистината на виделина...

Но премногу брзам. Предвреме кажувам некои работи. Морам да почнам од почеток и да оставам настаните да зборуваат сами за себе. Не смеам да ги обојувам, извртувам или да кажувам некакви лаги. Ќе продолжам чекор по чекор, полека и претпазливо. Но од каде да почнам?

Би требало да се претставам, но веројатно не веднаш; сепак, не сум *јас* херојот на оваа приказна. Ова е приказна на Алисија Беренсон, па морам да почнам со неа - и со *Алкестида*.

Сликата е автопортрет, ја прикажува Алисија во нејзиното студио дома во периодот по убиството, застаната пред платно на штафелај со четка во рака. Таа е гола. Нејзиното тело е претставено со груби детали: прамени долга црвена коса паѓаат над коскести раменици, сини вени видливи под просирна кожа, свежи лузни на двата зглоба. Помеѓу прстите

Немата пациентка

држи четка за сликање. Од неа капе црвена боја - или тоа е крв? Фатена е како слика - а сепак платното е празно, како и нејзиниот израз. Главата ѝ е свртена преку нејзиното рамо и зјапа директно во нас. Устата отворена, усните разделени. Неми.

За време на судењето, Жан-Феликс Мартин, менаџерот на малата галерија во Сохо која ја застапуваше Алисија, донесе контроверзна одлука - која многумина ја доживеаја како сензационалистичка и грозоморна - да ја изложи *Алкестида*. Поради фактот што уметницата беше моментално на обвинителна клупа за убиство на својот сопруг, за првпат во долгата историја на галеријата, пред влезот имаше редица луѓе.

Стоев во ред со другите љубители на уметноста, чекајќи покрај неонските црвени светла на соседниот дуќан за реквизити за секс. Еден по еден, полека влегувавме внатре. Веднаш штом влеговме во галеријата, се собравме околу сликата како возбудена група на панаѓур кога ќе дојде ред за Куката на стравот. Најпосле, се најдов прв во редот - и бев соочен со *Алкестида*.

Гледав во сликата, зјапајќи во лицето на Алисија, обидувајќи се да го протолкувам погледот во нејзините очи, обидувајќи се да разберам - но портретот ми се спротивставуваше. Алисија зјапаше во мене - безизразна маска - нечитлива, непробојна. Не можев да претскажам ниту невиност, ниту вина во нејзиниот израз.

Некои други луѓе сметаа дека лесно ја прочитале.

„Чисто зло“, шепна жената зад мене.

„Нели?“ се согласи нејзиниот придружник. „Ладнокрвна кучка“.

Малку нефер, си помислив - со оглед на тоа што вината на Алисија требаше допрва да се докажува. Но реално, тоа беше неизбежен заклучок. Таблоидите од старт ја прогласија за негативецот: фатална жена, црна вдовица. Чудовиште.

Фактите, црно на бело, беа едноставни: Алисија била најдена сама со телото на Габриел; единствено нејзините отпечатоци биле на пиштолот. Нема ни сомнеж дека таа го убила Габриел. *Зошто* го убила пак, од друга страна, остана мистерија.

Во медиумите се дебатираше за убиството и излагањата ги поткрепуваа со разни теории во весниците, на радио и на утринските емисии. Доведуваа експерти за да ги објаснат, осудат или оправдаат постапките на Алисија. Таа мора да била жртва на семејно насилство, сигурно, тој овој пат отишол предалеку и најпосле експлодирала? Друга теорија предлагаше дека можеби се работи за некаква секс-игра која не завршила како што треба - сопругот е најден врзан, нели? Некои се сомневаа дека се работи за старата, добро позната љубомора која ја навела Алисија на убиство - друга жена веројатно? Но на судењето, Габриел беше опишан од страна на неговиот брат како посветен сопруг, многу вљубен во својата сопруга. Добро, а што е со парите? Алисија не би добила многу пари со неговата смрт; таа беше онаа што има пари, наследени од нејзиниот татко.

И тераше така до недоглед, бескрајни шпекулации - немаше одговори, само повеќе прашања - за мотивите на Алисија и нејзиното понатамошно молчење. Зошто таа одбиваше да зборува? Што значеше тоа? Криеше ли нешто? Штитеше ли некого? Ако е така, кого? И зошто?

Во тоа време, се сеќавам дека мислев дека додека сите само зборуваат, пишуваат, расправаат за Алисија, во срцето на оваа избезумена бучна активност имаше само празнина - тишина. Свинга.

За време на судењето, судијата изрази скептичност за постојаното одбивање на Алисија да зборува. Невините луѓе, истакна господинот Џастин Алверстон, настојуваат гласно да ја објават својата невиност - и често. Алисија не само што упорно молчеше, туку немаше покажано никаков знак на каење. Не заплака

Немата пациентка

ниту еднаш за време на судењето - факт кој медиумите многу го нагласуваа - нејзиното лице постојано беше неподвижно, ладно. Како замрзнато.

Одбраната немаше друг избор, освен да поднесе молба за намалена одговорност: Алисија имала долга историја на проблеми со менталното здравје, тврдеа, уште од раното детство. Судијата го сметаше ова за неадекватно поткрепено - но на крајот попушти под влијание на професорот Лазарус Диомед, професор по судска психијатрија на Кралскиот колеџ и клинички директор на Гроув, безбедна форензичка единица во северен Лондон. Професорот Диомед тврдеше дека одбивањето на Алисија да зборува само по себе беше доказ за длабока психолошка траума - и дека тоа би требало да се има предвид при донесувањето на пресудата.

Ова на некој начин беше само кружење одоколу за нешто што психијатарите не сакаа директно да го именуваат:

Диомед алудираше на тоа дека Алисија беше луда.

Тоа беше единственото објаснување што имаше некаква смисла: инаку зошто да го врзеш за стол човекот што го сакаш и да му пукаш в лице? А потоа да не изразиш никакво каење, да не дадеш никакво објаснување, дури ни да прозбориш? Сигурно е луда.

Мора да е луда.

На крајот, Џастин Алверстон ја прифати молбата за намалена одговорност и ја советуваше поротата да го следи неговиот пример. Алисија подоцна беше хоспитализирана во Гроув - под надзор на истиот професор Диомед, чие сведочење беше толку влијателно врз судијата.

Што значеше дека, ако Алисија не беше луда - односно, ако нејзиното молчење беше само глума, изведба за придобивање на поротата - тогаш тоа запали. Таа беше поштедена од долга затворска казна - и ако

успееше целосно да се опорави, за неколку години можеа да ја пуштат на слобода. Веројатно сега беше моментот да почне да го глуми тоа опоравување? Одвреме-навреме да изговори неколку збора, по некое време уште повеќе; полека да почне да изразува некаков вид на каење? Но не. Недела за недела, месец за месец, поминаа и години - а Алисија сè уште не зборуваше.

Имаше само тишина.

И така, без да следат понатамошни откровенија, разочараните медиуми на крајот го изгубија интересот за Алисија Беренсон. Таа се приклучи на редот на другите кратко познати убијци; лица што ги помниме, но чии имиња ги забораваме.

Но не сите ние, мора да истакнам. Некои луѓе - вклучително и јас - останаа фасцинирани од митот за Алисија Беренсон и нејзиното истрајно молчење. Како психотерапевт, очигледно ми беше дека таа имаше доживеано тешка траума околу смртта на Габриел; и тоа молчење беше манифестација на таа траума. Не можејќи да се помири со она што го сторила, Алисија пукна и нагло застана, како расипана кола. Јас сакав да ѝ помогнам повторно да „запали“ - да ѝ помогнам на Алисија да си ја каже својата приказна, да се исцели и да ѝ стане подобро. Сакав да ја поправам.

Не сакам да звучи како да се фалам, но се чувствував уникатно квалификуван за да ѝ помогнам на Алисија Беренсон. Јас сум форензички психијатар и имам работено со некои од најштетените, ранливи членови на општеството. А нешто во врска со приказната на Алисија лично допре до мене - почувствував длабока емпатија со неа од самиот почеток.

За жал, во тој период јас сè уште работев во Бродмор, па лекувањето на Алисија ќе останеше - требаше да остане - само безнадежна фантазија; да не се вмешаше судбината така неочекувано.

Немата пациентка

Речиси шест години откако беше хоспитализирана Алисија, се ослободи позицијата за форензички психијатар во Гроув. Веднаш штом го видов огласот, знаев дека немам избор. Ги следев своите инстинкти - и аплицирав за работата.